

14. CO MA WSPÓLNEGO RUCH SPÓŁDZIELCZY Z EKONOMIĄ SPOŁECZNĄ I SPRAWIEDLIWYM HANDLEM?

AUTORKA: KATARZYNA ZABRATAŃSKA

Ćwiczenie stanowi rozwinięcie tematyki ruchu spółdzielczego, którego działalność w zaborze austriackim zaowocowała powstaniem pierwszej polskiej partii chłopskiej. Młodzież dostrzeże ciągłość historyczną inicjatyw społecznych oraz uświadomi sobie, że różne formy stowarzyszania wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego i dobrobytu.

14. CO MA WSPÓLNEGO RUCH SPÓŁDZIELCZY Z EKONOMIĄ SPOŁECZNĄ I SPRAWIEDLIWYM HANDELEM?

Zagadnienia:

- ▶ Władza polityczna, demokracja i prawa człowieka
- ▶ Konsumpcja i produkcja
- ▶ Globalny rynek i handel międzynarodowy
- ▶ Ubóstwo

Czas trwania:

- ▶ 25 minut

Cele ćwiczenia:

- ▶ Dowiesz się, czym był ruch spółdzielczy w XIX wieku.
- ▶ Wyjaśnisz wpływ spółdzielczości na rozbudzenie w ludziach zachowań i postaw obywatelskich, solidarnościowych, sprzyjających rozwojowi wielu grup społecznych.
- ▶ Wyjaśnisz, jaki wpływ mogą mieć różne formy zrzeszeń i stowarzyszeń na rozwój społeczny, ekonomiczny, polityczny na świecie.

- ▶ Poznasz pojęcia: ruch spółdzielczy, ekonomia społeczna i sprawiedliwy handel (*fair trade*).

Związek z podstawą programową:

- ▶ I, II, 35.3

Środki dydaktyczne i materiały:

- ▶ Załączniki

MIN

0

3

3

18

15

23

5

25

2

PRZEBIEG ĆWICZENIA:

- 1.** Przedstaw trudną sytuację galicyjskiej wsi oraz działania prowadzone na rzecz chłopów przez przedstawicieli i przedstawicielki różnych środowisk. Krótko scharakteryzuj, na czym polegała działalność np.: Marii i Bolesława Wystouchów, Stanisława Stojatowskiego, Franciszka Stefczyka.
- 2.** Podziel klasę na pary i każdej rozdaj materiały do ćwiczenia: tabelę z pytaniami (załącznik nr 1) oraz teksty (załączniki nr 2-5). Poproś o zapoznanie się z tekstami i udzielenie odpowiedzi na pytania zamieszczone w tabeli.
- 3.** Wybierz chętne osoby i odczytajcie poszczególne elementy tabeli. Zwróć uwagę na cechy wspólne wszystkich inicjatyw (podpunkt nr 5).
- 4.** Podsumuj ćwiczenie wyjaśnieniem, czym był i jest obecnie ruch spółdzielczy. Wytłumacz, co to jest sprawiedliwy handel (*fair trade*) oraz ekonomia społeczna i wyjaśnij, że dzięki różnym formom zrzeszania się i współdziałania możliwy jest stabilny i zrównoważony rozwój społeczny ludzi w różnych częściach świata.

Źródła:

Walentyna Najdus, „Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego w zaborze austriackim”, w: *Zarys historii polskiego ruchu spółdzielczego część I do 1918 r.*, Warszawa 1971.
Franciszek Stefczyk, „Początki i ogólne warunki rozwoju spółdzielczości w Polsce” w: *Pieniądze i więź*, Sopot 2010, nr 4.

Ekonomia społeczna:

„Co to jest ekonomia społeczna?": <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/x/433225>.
Jacek Mroczek, „Początki rozwoju spółdzielczości w Polsce”: https://repozytorium.amu.edu.pl/jspui/bitstream/10593/5792/1/2012_PPES1_29_40.pdf.
Krzysztof Wittels, „Czy kogoś w Polsce dziś inspiruje przedwojenny ruch spółdzielczy?": <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/wiadomosc/954003.html>.
Sprawiedliwy handel: http://fairtrade.org.pl/sprawiedliwy_handel.
Spółdzielczość socjalna: <http://www.pozYTEK.gov.pl/Spoldzielczosc,socjalna,1095.html>.

Załączniki:

- Załącznik nr 1 - **Materiał pomocniczy:** Tabela
- Załącznik nr 2 - **Materiał pomocniczy:** Kasy Stefczyka
- Załącznik nr 3 - **Materiał pomocniczy:** Spółdzielnia „Manduvira”
- Załącznik nr 4 - **Materiał pomocniczy:** Spółdzielnia socjalna „Vita Solis”
- Załącznik nr 5 - **Materiał pomocniczy:** Spółdzielnie uczniowskie „Społem”

TABELA

L.p.	Zagadnienie	Kasy Stefczyka	Spółdzielnia „Manduvira”	Spółdzielnia socjalna „Vita Solis”	Spółdzielnie uczniowskie „Społem”
1.	Jaka organizacja/instytucja jest opisana w tekście?				
2.	Po co funkcjonuje/funkcjonowała? (Jaki ma/miała cel?)				
3.	Jakie działania podejmuje/podejmowała?				
4.	W jaki sposób korzysta na tym lokalna społeczność?				
5.	Jakie są cechy wspólne dla tych instytucji?				

ZAŁĄCZNIK NR 2 – MATERIAŁ POMOCNICZY

KASY STEFCZYKA

Pierwszą wiejską spółdzielnię oszczędnościowo-pożyczkową w Polsce powołał do życia Franciszek Stefczyk, zainspirowany kasami oszczędnościowo-kredytowymi w Niemczech i Austrii, założonymi przez Friedricha Wilhelma Raiffeisena. Stefczyk założył ją w 1889 roku w Czernichowie pod Krakowem, na terenie zaboru austriackiego. Jego celem było propagowanie oszczędności i gospodarności oraz upowszechnianie idei finansowej samopomocy i solidarności. Spółdzielnia obejmowała swoim działaniem wieś galicyjską, niosąc pomoc właścicielom, aby mogli zaciągać tani kredyt, i dając możliwość lokat kapitałowych zamożniejszym chłopom. Stanowiła formę obrony wsi przed lichwą* i wspierała rozwój usług oraz drobnej przedsiębiorczości.

Inicjatywa zyskała ogromną popularność, dzięki czemu przed I wojną światową istniało aż 1397 spółdzielni o charakterze oszczędnościowo-pożyczkowym, a także rolniczo-handlowym i mleczarskim, które liczyły ponad 320 tysięcy członków. Funkcjonowały one pod wspólną nazwą Kasy Stefczyka. Ze składek członkowskich udzielano kredytów wnioskującym o nie udziałowcom. Kasy gromadziły też oszczędności swoich członków na korzystnych lokatach, dając możliwość osiągnięcia realnych zysków (członkowie Kasy płacili ok. 6% od pożyczek, a lokaty oprocentowane były w wysokości 4,5%). Do tradycji Kas Stefczyka odwołała się powstała w 1993 roku Spółdzielnia Kasa oszczędnościowo-kredytowa (w skrócie SKOK), która przyjęła Franciszka Stefczyka na swojego patrona.

* Lichwa – forma wyzysku dłużnika przez wierzyciela polegająca na pobieraniu wygórowanego oprocentowania za pożyczone pieniądze.

Źródło: http://galicjusz.pl/prasa/article?str=&press_id=&subcat_id=&start=1&jdnews_id=60852&udc=1&page=1 oraz: <http://www.ekonomiaspoleczna.pl/wiadomosc/954003.html>.

14. CO MA WSPÓLNEGO RUCH SPÓŁDZIELCZY Z EKONOMIĄ SPOŁECZNĄ I SPRAWIEDLIWYM HANDLEM?

ZAŁĄCZNIK NR 3 – MATERIAŁ POMOCNICZY

SPÓŁDZIELNIA „MANDUVIRA”

„Manduvira” została założona w 1975 roku w Paragwaju przez grupę nauczycieli i nauczycielek oraz producentów i producentek rolnych jako Spółdzielnia Oszczędnościowo-Kredytowa. Jej głównym celem było ułatwianie członkom i członkiniom dostępu do kredytów oraz wzajemne wsparcie poprzez realizację projektów na rzecz lokalnej społeczności. Z czasem zakres działania spółdzielni rozszerzył się o produkcję m.in. cukru i w 1999 roku Manduvira otrzymała certyfikat Fairtrade*. Od 2004 roku organizacja korzystała z usług cukrowni oddalonej o 100 kilometrów, jednak wysokie koszty transportu i wynajmu fabryki sprawiały, że było to drogie przedsięwzięcie, a dochody nie trafiały do lokalnej społeczności. W 2011 roku udało się spółdzielni otworzyć własną cukrownię.

Członkowie i członkinie spółdzielni wspólnie podejmują decyzje dotyczące tego, w co zainwestują zarobione pieniądze. Pozwala to odmieniać los wielu osób zrzeszonych w spółdzielni – możliwy jest np. zakup materiałów do naprawy domów czy szkolnych wyprawek dla dzieci z uboższych rodzin. „Kiedy zaczynaliśmy, nie mieliśmy praktycznie nic. Dzięki Fairtrade udało nam się nawiązać pierwsze kontakty na rynku. Ludzie przyjeżdżający do nas z Niemiec czy Szwajcarii zachęcali nas, mówiąc, że możemy osiągnąć dużo więcej. Natomiast tu w kraju ludzie wciąż powtarzali, że jesteśmy biedni, że powariowaliśmy (...), że nigdy nie dorobimy się własnej cukrowni. Dzisiaj mamy około 30 różnych odbiorców i eksportujemy cukier do wszystkich części świata. (...) Chcielibyśmy, by inni rolnicy i pracownicy plantacji w regionie mogli powtórzyć nasz sukces, a sytuacja materialna ich rodzin się poprawiała” – mówi Andrés González Aguilera, Dyrektor Generalny „Manduviry”.

* Certyfikat Fairtrade jest narzędziem sprawiedliwego handlu. Nadaje się go takim produktom jak np.: kawa, kakao, świeże i suszone owoce czy przyprawy. Sprawiedliwy handel dotyczy współpracy między krajami globalnej Północy i globalnego Południa, gwarantując uczciwe ceny producentom i producentkom i wspierając rozwój krajów Południa.

Źródło: http://www.fairtrade.org.pl/a190_spoldzielnia_manduvira_historia_sukcesu.html.

ZAŁĄCZNIK NR 4 – MATERIAŁ POMOCNICZY

SPÓŁDZIELNIA SOCJALNA „VITA SOLIS”

Fundacja Inicjatyw Lokalnych w Chełmie utworzyła w 2012 roku spółdzielnię socjalną oferującą różne usługi, których brakowało na lokalnym rynku – m.in. klub fitness, salon fryzjerski, a także usługi cateringowe. Po kilku miesiącach działalności „Vita Solis” miała już stałych klientów i regularne zamówienia. „Budowanie zaufania i osiąganie korzyści odbywa się wąską ścieżką i drobnymi krokami” – mówi pani Ewelina Dmitruk, jedna z przedsiębiorczych współzałożycielek Spółdzielni.

Na sukces „Vita Solis” składa się nie tylko zaangażowanie jej członków, ale przede wszystkim lokalnej społeczności, w tym pracowników i pracownic gminy Sawin. Dzięki staraniom wielu instytucji, spółdzielnia rozpoczęła też prowadzenie sklepiku szkolnego ze zdrową żywnością. Wytypowanie i pomoc w zagospodarowaniu lokali w Sawinie i Łowczy to zasługa wójta gminy. Współpraca rodziny i przyjaciół członków spółdzielni umożliwiły sprawne i szybkie wyremontowanie placówek. Z oferty cateringowej korzysta coraz więcej indywidualnych klientów, głównie mieszkańców gminy Sawin. Zamówienia składane są też przez duże firmy nie tylko z gminy Sawin czy Chełma, ale np. Krakowa, najczęściej podczas organizacji wydarzeń. W ten sposób promowana jest gmina Sawin jako miejsce wspierające przedsiębiorczość społeczną.

Źródło: <http://rceswlublinie.blogspot.com/>.

14. CO MA WSPÓLNEGO RUCH SPÓŁDZIELCZY Z EKONOMIĄ SPOŁECZNĄ I SPRAWIEDLIWYM HANDLEM?

ZAŁĄCZNIK NR 5 – MATERIAŁ POMOCNICZY

SPÓŁDZIELNIE UCZNIOWSKIE „SPOŁEM”

Spółdzielnie to nie tylko domena dorosłych. Także dzieci i młodzież (może i Wy?) angażują się w taką działalność, która wymaga od nich samodzielnego myślenia i odpowiedzialnego podejmowania decyzji. Spółdzielnia uczniowska może na przykład prowadzić sklepik szkolny z artykułami spożywczymi i papierniczymi. Spółdzielnie oferują również drobne usługi, uprawiają działki, trują się hodowlą i zbieractwem ziół leczniczych, surowców wtórnych, czy prowadzą wypożyczalnie sprzętu turystycznego i sportowego. Działalność gospodarcza przynosi zyski, które przeznaczane są na różnorodne cele, między innymi kulturalno-oświatowe. Wiele spółdzielni przeznacza wypracowane zyski na zakup pomocy naukowych dla szkół i wspieranie mniej zamożnych uczniów i uczennic.

Spółdzielnie prowadzą także działalność społeczną – pomagają seniorom i seniorkom lub odwiedzają kolegów i koleżanki w domach dziecka. Spółdzielnie uczniowskie to nie tylko szkoła umiejętnego gospodarowania, ale również odpowiedzialności, współpracy i solidarności. Działalność spółdzielni uczniowskich wspierają spółdzielnie dorosłych, a efektem ich współpracy jest nie tylko nawiązanie przyjacielskich kontaktów, ale często aktywna praca w szeregach członków spółdzielczości spożywców „Społem”.

Źródło: <http://kzrss.spolem.org.pl/index.php/o-spolem/spoldzielnie-uczniowskie>.